

17. YÜZYILDAN BİLİNMEYEN BİR ŞAİR: PRAVADİLİ AŞKÎ VE DÎVÂN'I

An Unknown Poet In 17th Century: Aşki From Pravadi And His Divan

Yunus KAPLAN*

Dede Korkut, 2016/9: 25-47

Öz

Edebiyat tarihimizde hayatı hakkında tezkirelerde ve biyografik kaynaklarda herhangi bir bilgi bulunmayan sayısız şair bulunmaktadır. Bu şairlerin birçoğunun hakkında bilinenler, kendi yazdıkları eserlerde hayatları ve yaşadıkları dönemlere ait verdikleri bazı bilgiler ve bunlardan yola çıkılarak yapılan tahminlerle sınırlıdır. Hayatı hakkındaki bilinenler, *Dîvân*'ındaki bazı bilgilerle sınırlı olan şairlerimizden biri de Pravadili Aşki'dir. Aşki'nin şimdilik tek eseri, *Dîvân*'ıdır. Bu eserinde hayatı hakkında yazılmış olan hâl tercümesine göre Bulgaristan'ın doğusunda Karadeniz sahilinde bulunan Varna'ya bağlı bir kasaba olan Pravadi'de doğan şairin asıl adı, Süleyman'dır. Küçük yaşta İstanbul'a gelerek Enderun'da eğitim görmüş, burada bazı görevlere gelmesine rağmen genç yaşta vefat etmiştir. Vefat tarihi belli değildir. Ancak Bâkî, Nefî, Sabrî, Cevrî, Ulvî ve Vehbî gibi şairlerin şiirlerine nazireler yazıp tahmiste bulunması; 1648 ile 1693 yılları arasında hükümdarlık yapan IV. Mehmed'in övgüsünde bazı şiirler yazması 17. yüzyılda yaşadığını göstermektedir. Bu çalışmada *Dîvân*'ından hareketle Pravadili Aşki'nin hayatı ve yaşadığı dönem hakkında birtakım değerlendirme ve tahminlerde bulunulmuş, *Dîvân*'ın şekil ve muhteva özellikleri üzerinde durulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Klasik Türk edebiyatı, 17. yüzyıl, Pravadili Aşki, Dîvân.

Abstract

In our literature history, there are numerous poets that any information of their lives cannot be found in the collection of biographies and biographical references. Knowledge about most of these poets is limited to certain information, which they gave about their lives and periods they live in their works, and estimations made through these details. Aşki from Pravadi is one of our poets whose life is limited to certain information in his work *Dîvân*. *Dîvân* is the only work of Aşki, for now. According to the life history written on his life in this work, Süleyman is the original name of the poet who was born in Pravadi which is a town of Varna located in Black Sea coast, east of Bulgaria. He came to Istanbul at a young age and had education in Enderun (special school in the ottoman palace), and died at a young age although he had taken positions here in. Date of his death is not certain. However, as he replied in kind to poems of poets such like Bâkî, Nefî, Sabrî, Cevrî, Ulvî and Vehbî and made tahmis (a poetry style), and wrote certain poems in glowing terms to IV. Mehmed who was emperor between the years of 1648 and 1693, it is considered that he lived in 17th century. In this study, from *Dîvân*, it has been

* Doç. Dr., Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, El-mek: yunuskaplan80@mynet.com

made certain evaluations and estimations about life of Aşki from Pravadi and the period he lived and emphasized on the form and contents of *Dîvân*.

Key Words: Classical Turkish Literature, XVII. century, Aşki from Pravadi, Divan.

Giriş

Edebiyat tarihimizde tezkirelerde ve biyografik kaynaklarda hayatı hakkında herhangi bir bilgi bulunmayan sayısız şair bulunmaktadır. Bu şairlerin birçoğu hakkında bilinenler, kendi yazdıkları eserlerde hayatları ve yaşadıkları dönemlere ait verdikleri bazı bilgiler ve bunlardan yola çıkılarak yapılan tahminlerle sınırlıdır. Hayatı hakkındaki bilinenler, *Dîvân*'ındaki bazı şiirlerdeki bilgilerle sınırlı olan şairlerimizden biri de Pravadi Aşki'dir.

Kaynaklarda Aşki mahlasını kullanan 11 farklı şair hakkında bilgiler verilse (Tuman 2001: 675-78) de elimizde şimdilik tek nüshası bulunan *Dîvân*'ın sahibi olan Aşki'nin bu 11 şairden farklı bir şair olduğu anlaşılmaktadır. Çünkü bu şairlerin hayatları hakkında bilgiler ve şiirlerine verilen örnekler, elimizdeki Aşki *Dîvân*'ında bulunmamaktadır.

Bu çalışmada şimdilik bilinen tek eseri olan *Dîvân*'ından hareketle Aşki'nin hayatı ve yaşadığı dönem hakkında birtakım değerlendirme ve tahminlerde bulunulmuş, *Dîvân*'ının şekil ve muhteva özellikleri üzerinde durulmuştur.

Aşki ve Hayatı

Aşki'nin hayatı hakkında tezkirelerde ve diğer biyografik kaynaklarda herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Ancak *Dîvân*'ının zahriye sayfasında şaire ait aşağıdaki hâl tercümesinde şu ifade bulunmaktadır:

Pravadi Süleymân Çelebidür ki İstanbula gelüp ibtidâ Paşa sarayına ba' de zülüflilere ba' de küçük oğaya ba' de kılâr-ı hâşşaya çerâğ olup 'âkıbet hâne-i mezbûrda eskiler zümresine dâhil ü henüz murâdına müsta'cel olmuş iken mübtelâ-yı sel olup rahmet-i Hâkka vâsıl oldu ğaferallâhü zenbihî ve 'afâ.

Hâl tercümesindeki bu ifadeye göre Pravadi'de doğan Aşki'nin asıl adı, Süleyman'dır. İstanbul'a gelerek önce Paşa Sarayı'na, ardından Enderun'a alınmış; burada sırasıyla zülüflere, küçük odaya ve kılâr-ı hassaya buradan da eskiler zümresine terfi etmiş iken vefat etmiştir.

Osmanlılarda idarî ve askerî kadronun yetiştirilmesi için teşkil edilen saray eğitim kurumu olan Enderun'a gayri-müslim olan devşirme çocukların alındığı (İpşirli 1995: 186) göz önünde bulundurulursa Aşki'nin de gayri-müslim bir aileden geldiği söylenebilir.

Genellikle aileleriyle hiçbir ilgileri kalmayan, devşirme yoluyla sağlanmış çocukların Enderun'a alınmadan önce belli bir alt eğitimden geçmiş olmaları gerekiyordu. Hristiyan ailelerden devşirilen çocuklar öncelikle Müslüman Türk aileleri yanında Türkçeyi, İslâmî esasları ve adabı öğrenir; daha sonra Edirne, Galatasaray, İbrahim Paşa (bir ara İskender Çelebi) saraylarında bedenî ve ruhî kabiliyetlerini geliştirecek dersler ve talimler görürlerdi. Bunlara "acemi oğlanları" denilirdi. Acemi oğlanları, buradaki belirli talim ve terbiyeden sonra "çıkma"

adıyla ayrılarak çeşitli askerî birlikler içerisine dağıtılır, üstün yetenekli olanlar ise daha yüksek seviyede bir eğitime tâbi tutulmak üzere Enderun'a alınır (İpşirli 1995: 186).

Enderun'daki eğitim Büyük ve Küçük Oda, Doğancı Koğuşu, Seferli Koğuşu, Kiler Odası, Hazine Odası ve Has Oda olmak üzere yedi kademe üzerine kurulmuştu. Buradaki eğitimi sonuna kadar götüremeyen iç oğlanlar, ara sınıflardan aynı şekilde çıkma adıyla ayrılarak çeşitli askerî birliklere katılırlardı (İpşirli 1995: 186).

Aşkî'nin hâl tercümesinde Kiler Odası'na terfi ettikten sonra öldüğünün bildirilmesinden, şairin Enderun'daki eğitimini tamamlayamadan genç yaşta öldüğü anlaşılmaktadır.

Bu hâl tercümesinden Aşkî'nin yaşadığı döneme ait herhangi bir çıkarımda bulunmak mümkün değildir. Ancak bazı şiirlerinden hareketle yaşadığı döneme dair bazı ipuçlarına ulaşmak mümkündür. Aşkî, bazı şiirlerinde etkisinde kalıp kendine örnek aldığı şairlerin şiirlerine ya nazire yazıp tahmiste bulunmuş ya da onları beğendiğini dile getirmiştir. Bu şairler Bâkî (öl. 1600), Nef'î (öl. 1635), Sabrî (öl. 1645), Cevrî (öl. 1654), Ulvî (öl. 1585) ve Vehbî (öl. ?)'dir. Adı geçen şairlerin yaşadıkları dönem göz önünde bulundurulduğunda Aşkî'nin, 17. yüzyıl şairlerinden olduğu anlaşılmaktadır.

Şairin 17. yüzyılda yaşadığını teyit eden başka bir husus da bazı şiirlerinde 1648 ile 1693 yılları arasında hükümdarlık yapan IV. Mehmed (öl. 1693) övgüsünde bazı şiirler yazmış olmasıdır.

Hâzret-i Sulţân Mehemmed Hân pâkîze-nijâd

Taht u tâc itmekdedür zâtıyla dâ'im iftihâr G. 32/3 (vr. 14b)

Hâzret-i Sulţân Mehemmed Hân hâk-i pâyine

Yüz sürelden 'arşa nâz eyler serây-ı Üsküdar G. 36/6 (vr. 16a)

Edebî Kişiliği

Aşkî'nin hayatı hakkında tezkirelerde ve diğer biyografik eserlerde herhangi bir bilgi bulunmadığı için edebî kişiliği ile ilgili de bu kaynaklarda herhangi bir değerlendirmeye rastlamak mümkün değildir.

Bir şairin başka bir şairin sanat anlayışı ve edebî kişiliğini beğenip onu ve şiirlerini kendine örnek alması, divan şairleri arasında sık karşılaşılan bir durumdur. Bunun en güzel ve en somut örneklerinden biri birçok şairin, beğendiği başka şairlerin şiirlerine yazmış olduğu nazire ve tahmislerdir. Şairlerin bu şekilde davranmaları, edebî kişiliklerini ve sanat anlayışlarını şekillendirirken kimlerden etkilendiklerini göstermesi bakımından oldukça önemlidir.

Aşkî de yazmış olduğu bazı manzumelerde kendi devrinde veya kendinden önce yaşamış olan, beğendiği bazı şairlerin şiirlerine tazminde bulunmuş; onlara nazire ve tahmisler yazmıştır. Bu şiirler, şairin edebî kişiliğinin şekillenmesinde kimlerden etkilendiğini göstermesi bakımından önemlidir. Bu bağlamda Aşkî'nin etkilenip kendine örnek aldığı şairler Bâkî, Nef'î, Sabrî, Cevrî, Ulvî ve Vehbî'dir.

Bunlar içinde Aşkî'yi en çok etkileyen şairler, Bâkî ve Nef'î'dir.

Çünkü Aşkî, bir mütekerrir müseddesinde Bâkî'nin aşağıdaki beytini tazminde bulunarak her bentte tekrarlamıştır:

Şeb-nem gibi saçıl sun ço eşk-i firāvānum
Güller gibi açıl sun tek ğonce-i ħandānum (Küçük 224)

Yine Bâkî'nin aşağıdaki matla beytiyle başlayan gazeline de tahmiste bulunmuştur.

Ālet-i ħüsni mükemmel ħad-i dil-cū da güzel
Ol siyeh gözler ile ħağ bu ki ebrū da güzel (Küçük 215)

Aşkî'nin edebî yönden en çok etkisinde kaldığı şairlerden bir diğeri ise Nefî'dir. Şair, Nefî'nin aşağıdaki matla beytine sahip olan gazeline tahmiste bulunmuş;

Ġamze-i tiğ-keş-i çeşm-i siħir-sāzına bağ
Ġaşd-ı cān eyler iken şivesine nāzına bağ (Akkuş 1993: 312)

İki gazelinin makta beyitlerinde ise ondan feyiz aldığını ve onun takipçisi olduğunu açıkça ifade etmiştir:

Rūh-ı Nefî tab'-ı 'Aşkıye olursa feyz-bağ
Biñ ma'ānī lāyih olup gelmeye güftār güç G. 12/7 (vr. 10a)
Pey-rev-i vādī-i Nefî olsa endişem n'ola
Nevk-i kil küm 'Aşkıyā mu'ciz-tırāz-ı 'işvedür G. 18/5 (vr. 11b)

Aşkî, bunların dışında Sabrî (öl. 1645)'nin

Şive-i çeşm-i füsunsāzına meftūn oldum
Şöyle nāz eyledi kim nāzına meftūn oldum (Yılmaz 2010: 165)

matlalı gazeline; Cevrî'nin

Bir sīnede mestūr olamaz rāz-ı maħabbet
Her perdede biñ nağme ider sāz-ı maħabbet (Ayan 1981: 185)

matlalı gazeline; Ulvî'nin

Güli şermende iden 'arız-ı gülgünüñdur
Servi ħayretde koyan ħāmet-i mevzünüñdur (Çetin 1993: 301)

matlalı gazeline ve Vehbî'nin ise

Cemālūñden niħābuñ ref' ħıl didārı görsünler
Şalın nāz ile cānā şive-i ref'tārı görsünler

matlalı gazeline tahmiste bulunmuştur.

Bir şairin edebî kişiliği hakkında fikir sahibi olmanın en güvenilir yollarından biri de o şairin şiirlerine bakmaktır. Çünkü hemen hemen bütün divan şairleri, şiir ve sanat anlayışları

hakkında yazdıkları şiirlerde birtakım değerlendirmelerde bulunmuşlar; özellikle de gazellerininmakta beyitlerinde hem kendi şairliklerini övmüşler hem de edebî kişilikleri hakkında bazı ipuçları vermişlerdir. Aşkî de bu geleneğe sadık kalarak birçok şiirinde şairlikteki kudretinden ve bu alandaki başarısından büyük bir övgüyle bahsetmiş, bunu yaparken de edebî kişiliği hakkında bizlere birtakım ipuçları vermiştir.

Aşkî kendini nadir, nükteli sözler söyleyen; yeni edaya ve dile sahip bir şair olarak tanımlar:

Nâdire-gū nükte-serā 'Aşkiyā

Tāze edā tāze zebān šā'irüz G. 42/7 (vr. 17b)

Ona göre şairlik iddiasında bulunanlar, kendisi gibi nazik edalı, taze dilli, nüktedan ve nadir söylenmiş sözlere sahip olmalıdırlar:

Šā'ir olunca 'Aşki-i nāzik-edā gibi

Tāze-zebān nâdire-gū nüktedān gerek G. 62/5 (vr. 22a)

Ona göre yeni zeminlerde yeni tarzlara sahip olan sihirli kalemi, fitneler çıkaran mucizelere sahiptir:

'Aşkiyā bir tarz-ı nev-ıtarh-ı zemīn itdi yine

Kilk-i sehḥāruñ meger mu'ciz-ıkarīn-i fitnedür G. 20/5 (vr. 12a)

Hız, İsa, nefesiyle hastaları iyileştirmesi ve ölüleri diriltmesi mucizesiyle bilinen bir peygamberdir. Aşkî de şairliğiyle övünürken yazmış olduğu şiirleri Hz. İsa'nın sözleriyle mukayese ederek övünür.

Şair, aşağıdaki beyitte eğer Hz. İsa gibi konuşmaya başlayacak olsa, nükteli sözlerinin mucizevi bir hâl alacağını iddia eder:

Nuḥka āgāz itse 'Aşki 'İsi-i Meryem gibi

Nükte-i pākīze-i güftārını i'cāz ider G. 23/5 (vr. 12b)

Hatta Aşkî'nin yazmış olduğu bereketli, gönle ferahlık veren şiirlerini işitecek olan Hz. İsa, bunları kıskanacaktır:

Feyz-baḥş u cān-fezā güftār ile 'Aşki gibi

Reşk ider gūş itse şirüm 'İsi-i Meryem baña G. 2/5 (vr. 7b)

Divan şairlerinin şairlikleriyle övünürken kendilerini diğer şairlerle kıyaslamaları hatta kendilerini onlardan üstün görmeleri sıkça karşılaşılan bir durumdur. Aşkî de bazı beyitlerde yazmış olduğu şiirlere güvenerek kendini diğer şairlerden üstün görmüş ve onlara meydan okumaktan geri durmamıştır.

Şiir sahasında kendisiyle mücadele edecek bir rakibinin olmadığını söyleyen şair, kendine güvenen her kim varsa onları meydana davet eder:

Olmaz ey 'Aşki bu fende hiç benümle pençegir

Eş-şalā nükte-şinās u ehl-i dil 'irfāna hep G. 6/5 (vr. 8b)

Mucizeye benzeyen şiirlerine nazire söyleyecek olan bir kimsenin olmayışına sebep olarak da efsunlu şiirleri karşısında dünyanın dilsiz kalışını gösterir:

Bir nazîre dir şanı gelsün bu şî'r-i mu'cize

‘Aşkiyâ efsûn-ı nazm ile cihân ebkem midür G. 30/5 (vr. 14b)

Şiir vadisinde kendine nazire söylemeye kalkışanları ise kendisinin şiirlerinin sahip olduğu büyüleyi

cilik ve mucizevi özelliklerin farkında olmamakla itham eder:

Bu fen içre nazîre kaçd iden efsâne-perdâzân

Fünûn-ı şî'r-i ‘Aşki sihr ü i‘câz olduğın bilmez G. 43/5 (vr. 17b)

Mana arsasında rakibinin olamayacağını söyleyen şair, kaleminin çevik atını artık zapt etmesi gerektiğini düşünür:

‘Arşa-i ma'nide çünkü hem-‘inân olmaz saña

Eyle ey ‘Aşki kümeyt-i hâme-i yekrânı zabt G. 53/5

Yazdığı şiirlerden nazlı sevgilinin de hoşlanmasının normal olduğunu söyleyen Aşkî, buna sebep olarak nazik yaratılışlı kimselerin nazik tarzlardan hoşlanmasını göstererek kendini över:

O şûh-ı nâzeninüm n'ola mahzûz olsa şî'rümden

İder nâzik-tabî'at ‘Aşkiyâ nâzik-edâdan hazz G. 54/5 (vr. 20a)

Divan şairlerinin şairlikleriyle övünürken kendilerini İran'ın ünlü şairleriyle kıyaslamaları, hatta zaman zaman kendilerini onlardan üstün görmeleri de sıkça karşılaşılan bir durumdur. Aşkî de bazı beyitlerde kendini Muhteşem-i Kâşânî (öl. 1588), Örfî-i Şîrâzî (öl. 1591), Tâlib-i Amûlî (öl. 1626) ve Hâkânî-i Şîrvânî (öl. 1199) gibi İranlı şairlerle karşılaştırmıştır.

Ona göre kendisinin bu yeni şiirlerini görenler, Muhteşem'in yazdığı gazellerin köhne olduğunu düşünecektir:

‘Aşki diye kim görse bu nev-bâve edâyı

‘Tarz-ı ğazel-i Muhteşeme köhne zemîndür G. 21/5 (vr. 12b)

Çünkü onun Talib ve Örfî tarzında yazdığı şiirler yeni bir eda, dil ve zemine sahiptir:

‘Aşki revîş-i Tâlib ü ‘Örfide bu şî'rün

Nev-bâve edâ tâze zebân tâze zemîndür G. 22/5 (vr. 13a)

Nükteli sözler söyleyen, temiz edaya sahip bir şair olduğu için de kendisini Anadolu'nun Örfî'si olarak görür:

‘Örfî-i Rûm degül mi gelün inşâf eyleñ

‘Aşki-i şâ'ir-i pâkîze-edâ nâdire-gü G. 79/5 (vr. 26a)

Dil ve Üslup Özellikleri

Aşkî şiirlerinde külfetsiz, sade ve anlaşılır bir dil kullanmayı tercih etmiştir. Şair, samimi bir edayla rahatça söylenildiği izlenimini veren bu şiirlerde oldukça başarılıdır:

İtme mihr ü vefāya nāz meded

Budur ancak saña niyāz meded G. 16/1 (vr. 11a)

‘Aşqumı efzūn iden sūz u güdāz-ı ‘işvedür

‘Aqlumı meftūn iden nāz u niyāz-ı ‘işvedür G. 18/1 (vr. 11b)

Vefā düşmen cefā-cū pür-sitem cānānımız vardur

Vefā adın yanında añmağa ne cānımız vardur G. 33/1 (vr. 15a)

Bezm-i meyde muṭrib āgāz it nevāya mā’ilüz

Biz ṭabī‘at ehliyüz nāzik-edāya mā’ilüz G. 39/1 (vr. 16b)

Aşkî, duygu ve düşüncelerini dile getirmek için yeri geldiğinde Arapça-Farsça kelime ve tamlamaları da kullanmıştır. Bu kullanımların genellikle ikili kelimelerden oluşan tamlamalar şeklinde karşımıza çıkarken, yer yer üçlü, dördü hatta beşli kelimelerden oluşan uzun tamlamalara da tesadüf etmek mümkündür:

Ey ‘Aşki-i tarh-efgen-i vādī-i nezāket

Manzūme-i kilkūñ teri destān-ı leṭāfet G. 9/1 (vr. 8a)

‘Aşki-i āşüftesin yollarda pā-māl eyleyen

Tarz-ı refṭār-ı hırām kāmēt-i dil-cūsıdur G. 25/5 (vr. 13a)

Biz rind-i harābāti-i mey-hāne-i ‘aşkuz

Tā bezm-i elestden beri mestāne-i ‘aşkuz G. 41/1 (vr. 17a)

Aşkî, üslup olarak şiirlerinin büyük çoğunluğunda âşıkane üslubu tercih etmiş; kendisini de aşkı en iyi temsil eden hakiki bir âşık olarak nitelendirmiştir:

Ferhād ile Mecnūna mu‘ādil mi olur hiç

Bir sencileyin ‘aşk ile mümtāz-ı maḥabbet G. 8/5 (vr. 9a)

Ġaflet ile ğamze-i cānāna düşdi gönlümüz

Mest iken bir ḥançer-i bürrāna düşdi gönlümüz G. 40/1 (vr. 16b)

Gönlümü meftūn iden yā zülf-i ‘anber-būsıdur

Pīşesi mekr ü fiten yā ğamze-i cādūsıdur G. 25/1 (vr. 13a)

Nev-rüz irişdi geldi dem-i nev-bahār-ı bāğ

Şebnemle oldı tāze vü ter sebzēzār-ı bāğ G. 56/1 (vr. 20b)

Üslup olarak Aşkî’de dikkatleri çeken bir diğer husus, şiirlerinde yaşama sevincinin ağırlıkta olduğu rindane tarzdaki ifadelerin sıklıkla kullanılmış olmasıdır:

Ehl-i bezme ğam şebinde mäh-ı tãbãndur kadeh

Meh degül pür olsa meyle mihr-i raşşãndur kadeh G. 13/1 (vr. 10a)

Bezmi-i ‘aşkuñ tã ezel dîrîne bir ‘ayyãşiyam

Nergisãsã şanmañuz cãm-ı zerînum tãzedür G. 27/3 (vr. 13b)

Eylesün kulkul şurãhî sãkiyã tolsun kadeh

Faşl-ı güldür bülbül-i nağme-serãya mã’ilüz G. 39/2 (vr. 16b)

Şair, rindane hayat tarzının karşısında olan ve her fırsatta âşıklara yaşama sevincinden, dünya nimetlerinden uzak durmayı öğütleyen; onları cehennem azabıyla korkutan kaba sofulara (zahid, müddei, vaiz) çatmaktan da geri durmamıştır:

Görse kãfir hüsnuñi ger arzû-yı dîn ider

Lîk zãhid gördiginde kılmaz îmânı dürüst G. 10/3 (vr. 9b)

Müdde’îyi ‘aşık-ı şãdıqla cãnã görme bir

Küyuñ içre hep budur aşüb u ğavġãdan ğaraż G. 52/2 (vr. 19b)

Gel bize vaşf itme vã’iz âhiredde Kevşeri

Oldı dünyãda şarãb-ı nãb Kevşerden lezîz G. 17/3 (vr. 11b)

Dîvânı

Aşkî Dîvânı’nın tek nüshası bulunmaktadır. Milli Kütüphane “06 Mil Yz FB 258” arşiv numarasında kayıtlı olan bu nüshanın özellikleri şöyledir:

Başlangıç: Dil-i şeydã ki seni terk ide nãlãn olsun

Dîde kim ğayriye nãzır ola giryãn olsun

Son: Ben hüner ‘add eylemem ‘Aşkî bu fenni lâ-cerem

Nãmı kãlmağdur cihãnda ehl-i irfãnuñ ister

29 yaprak olan *Dîvân*, kahverengi meşin şemseli, zencirekli ciltlidir. Filigranlı kâğıda, çift sütunlu ve genelde 13 satır hâlinde talik hatla yazılmıştır. Eser, 200x145 mm. ebatlarındadır. Bazı sayfaları rutubet lekeli olup zahriyede eserin sahibi Pravadili Aşkî’nin hâl tercümesi kayıtlıdır.

İç kapakta, Rebiülevvel 1132/1720 yılında Ahmed Efendi tarafından istinsah edildiğine dair ibare bulunmaktadır. Ayrıca bu sayfada, Mustafa Rıf’at adına Muharrem 1255/1839-40 tarihli temellük kaydı ve Ahmed Fuad bin el-Hac Hüseyin’e intikal ettiğine dair 1274/1857-58 tarihli temellük kaydı ve Ahmed Fuad’a ait mühür bulunmaktadır.

28b'de Bâkî'ye ait bir gazel, 29a'da ise Müdâmî'ye ait bir gazel ile bir beyit bulunmaktadır.

Aşkî Dîvânı'nın Şekil Özellikleri

Nazım Şekilleri

Birçok divan şairinde olduğu gibi Aşkî'nin de en fazla rağbet ettiği nazım şekli gazeldir. Elimizde tek yazma nüshası bulunan *Dîvân*'daki 98 adet şiirin 87 tanesi gazel nazım şekliyle yazılmıştır. Bu gazellerin 77'si beş, 8'i yedi, 1'i sekiz, 1'i de altı beyitten oluşmaktadır.

Şair, Arap alfabesindeki bütün harflere göre en az bir gazel yazmıştır. Bu gazellerin harflere göre sayı dağılımı ise şu şekildedir: Elif (ا) 5, be (ب) 2, te (ت) 3, se (ث) 1, cim (ج) 1, ha (ح) 1, hı (خ) 1, dal (د) 2, zel (ذ) 1, ra (ر) 20, ze (ز) 8, sin (س) 1, şın (ش) 4, sad (ص) 1, dad (ض) 1, tı (ط) 1, zı (ظ) 1, ayın (ع) 1, ğayın (غ) 1, fe (ف) 1, kaf (ق) 4, kef (ك) 3, lam (ل) 4, mim (م) 5, nun (ن) 5, vav (و) 1, he (ه) 6, ye (ي) 2.

Aşkî, 31. ve 32. gazeli Sultan IV. Mehmed övgüsünde, Üsküdar redifli 36. gazeli ise Üsküdar vasfında yazmıştır. Şair, 32. ve 36. gazelinde ise mahlas kullanmamıştır.

Dîvân'da iki adet müseddes, bir adet de tesdis bulunmaktadır. Bu tesdis, Bâkî'nin bir gazeline yazılmıştır.

Aşkî, altı tahmisini ise Bâkî (öl. 1600), Nefî (öl. 1635), Sabrî (öl. 1645), Cevrî (öl. 1654), Ulvî (öl. 1585) ve Vehbî (öl. ?)'nin gazellerine yazmıştır.

Dîvân'da iki adet de kıt'a bulunmaktadır. İkişer beyitten oluşan bu kıt'alarda mahlas kullanılmamıştır.

Vezin, Kafiye ve Redif

Vezin

Aşkî, mevcut 98 manzumesinin hepsini de aruz vezniyle yazmıştır. Şairin bu şiirlerinde vezin tercihi daha çok aruzun sık kullanılan, ahenkli vezinlerinden yana olmuştur.

Dîvân'daki 98 şiirde 12 farklı aruz kalıbı kullanılmıştır. Şiirlerin bu kalıplara göre sayıca dağılımı şu şekildedir:

<i>Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilün</i>	43
<i>Fe' ilâtün Fe' ilâtün Fe' ilâtün Fe' ilün</i>	19
<i>Mefâ' ilün Mefâ' ilün Mefâ' ilün Mefâ' ilün</i>	14
<i>Mef' ülü Mefâ' ilü Mefâ' ilü Fe' ülün</i>	9
<i>Mef' ülü Fâ' ilätü Mefâ' ilü Fâ' ilün</i>	4

<i>Mef' ülü Mefā' ilün Mef' ülü Mefā' ilün</i>	2
<i>Fe' ilätün Mefā' ilün Fe' ilün</i>	2
<i>Müstef' ilün Müstef' ilün Müstef' ilün Müstef' ilün</i>	1
<i>Mefā' ilün Fe' ilätün Mefā' ilün Fe' ilün</i>	1
<i>Mefā' ilün Mefā' ilün Fe' ülün</i>	1
<i>Mef' ülü Mefā' ilün Fe' ülün</i>	1
<i>Müfte' ilün Müfte' ilün Fā' ilün</i>	1
Toplam	98

Aşkî'nin şiirlerinde yer yer imale, zihaf, med gibi kusurlar görülse de aruz veznini başarılı bir şekilde kullandığını söylemek mümkündür.

Şairin bu vezinleri kullanırken başvurmak zorunda kaldığı imale, zihaf, med gibi uygulamalar içinde karşımıza en fazla çıkan imaledir. Bu imaleler, genellikle Türkçe kelime ve eklerin ünlülerinde, izafet kesrelerinde ve atıf edatı olan “u ve ü”de görülmektedir. İmaleye verilebilecek birkaç örnek aşağıya alınmıştır:

Fā' ilätün Fā' ilätün Fā' ilätün Fā' ilün

Olmaz anuñ da hevāsı her zamāda dil-güşā

Feyz-bahş ola meger teşrîf-i şāh-ı kām-kār G. 32/2 (vr. 14b)

Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün

Olur mı hattı hüs-n-ı 'arız-ı cānāna hıç māni'

Şeb-ı tār ola mı táb-ı meh-ı tábāna hıç māni' G. 55/1 (vr. 20a)

Fā' ilätün Fā' ilätün Fā' ilätün Fā' ilün

Bir nigāh-ı dil-firib ile saña sihr itmesün

Fitne-ı mekr ü füsün-ı çeşm-i cādūdan şakm G. 76/3 (vr. 25b)

Şiirlerde birçok yerde imale görülmesine rağmen kapalı heceleri açık hece haline getirmek olan zihaf, çok az olsa da karşımıza çıkmaktadır. Bunlar da genellikle Arapça ve Farsça kelimelerdeki uzun “ı” ünlülerinin kısaltılması şeklinde görülmektedir:

Fe' ilätün Fe' ilätün Fe' ilätün Fe' ilün

Gördüğü dil-ber-i müstağniyi rām eylemege

‘Aşkî-i rind-i sühândâna bu fendür bâ‘ış G. 11/5 (vr. 10a)

Mef‘ülü Mefâ‘îlü Mefâ‘îlü Fe‘ülün

Vaşf-ı nıgeh-i cādū-yı çeşminde o şūhuñ

Her nükte-i pākîze-i dil sihr-i mübîndür G. 21/3 (vr. 12a)

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

Nuṭṭa âgâz itse ‘Aşkî ‘İsî-i Meryem gibi

Nükte-i pākîze-i güftârını i‘câz ider G. 23/5 (vr. 12b)

Aşkî, bazı beyitlerde de kapalı hecelerin, bir kapalı bir açık hece değerinde olacak şekilde kullanılmasıyla oluşan medde başvurmuştur. Genelde Arapça-Farsça kökenli kelimelerde görülen meddin, şair tarafından ünsüzle biten Türkçe hecelerde de yapıldığı görülmektedir:

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

Niçün âşüfte oldı öyle bir tarrâr u mekkâra

Ne bend itse dil- ‘Aşkî-i zâra azdur zülfüñ G. 63/5 (vr. 22a)

Bir kapalı bir açık (– .) hece *i*

değerindeki bazı kelimelerin (hüsün), vezin gereği bir açık bir kapalı (. –) hece değerine (hüsün) dönüştürülmesine tesadüf edilmektedir:

Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün

Öyle mağrūr-ı hüsün itmede bir nâzı dirîğ

Dil-i bî-çâre aña eylese biñ kerre niyâz G. 45/3 (vr. 18a)

Kafiye

Aşkî Dîvânı’ndaki 87 gazelin hepsi kafiyelidir. Şairin en çok tercih ettiği kafiye türü ise mürdeftir. Mürdef kafiye 59 gazelde karşımıza çıkarken, 26 gazel mücerred kafiye, 2 gazel ise müesses kafiye sahiptir. Şairin tercih ettiği kafiye türlerine bazı örnekler aşağıda gösterilmiştir.

Mürdef kafiye: Revîden önce ridf (elif, vav, ye) harflerinden birinin bulunduğu kafiyedir (Saraç 2007: 274):

Vireli bād-ı şabâ sebz-i nihâl üstine gül

Serv-ḳaddüm taḳınur kırmızı şâl üstine gül G. 68/1 (vr. 23a)

Reşk iderken mihr ü meh cānâ ruḥ-ı rengîñüñe

‘Âr idersek n’ola ger ḥaşv itmege bālîñüñe G. 80/1 (vr. 26b)

Mücerred kafiye: Yalnız revî harfi ile yapılan kafiyedir (Saraç 2007: 274):

Göñlümi meftün iden yâ zülf-i ‘anber-būsidur

Pişesi mekr ü fiten yâ gamze-i cādūsidur G. 25/1 (vr. 13a)

Murg-ı dil kaçdına per açmış Hümâdur turre-i

Bü'l-‘aceb şayd-efgen-i evc-i hevâdur turre-i G. 87/1 (vr. 26b)

Müesses kafiye: Revi harfinden önce dahîl, ondan önce te’sîs bulunan kafiye (Saraç 2007: 275):

Biz ki füsün-ı sühana kâdirüz

Hübları da‘vet ider sâhirüz G. 42/1 (vr. 17a)

Redif

Manzumelerde beyit veya mısra sonlarında aynı anlam ve görevde kullanılan ek, kelime veya kelime gruplarına redif denir. Şiirlere bütünlük ve ahenk katan en önemli unsurlardan biri olmasının yanında redifler, ahengi artırarak okuyucuyu/dinleyiciyi etkilemenin yanı sıra şiirin çağrışım dünyasını da zenginleştirir (Macit 2005: 83). Bu özelliklerinden dolayı redif, divan şairleri tarafından da şiirlerde sıkça tercih edilmiştir. Aşkî de redifin şiire kattığı bu özellikleri göz önünde bulundurarak 87 gazelinin 79’unda redifi tercih etmiştir.

Bu redifler ek hâlindeki redifler,

Ol turre-i pür-ğam ki dile cāy-nişîndür

Nāzende-i ‘arş olsa da şāyeste-terîndür G. 21/1 (vr. 12a)

ek + kelime veya kelime grubu hâlindeki redifler,

Mihr-i rüyüñdur şu‘â-ı māh-ı ğarrādan ğaraz

‘İtr-ı zülfiñdür şemîm-i müşk-i bŷyādan ğaraz G. 52/1 (vr. 19b)

veya sadece kelime veya kelime grubu hâlindeki redifler,

Ben ki pür-şevk ü neşātum ğam harîf olmaz baña

Bāde-i ‘aşk ile mestüm Cem harîf olmaz baña G. 1/1 (vr. 7b)

şeklinde karşımıza çıkmaktadır.

Sonuç

Aşkî’nin hayatı hakkında tezkirelerde ve diğer biyografik kaynaklarda herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Bu kaynaklarda Aşkî mahlaslı 11 farklı şair hakkında bilgiler verilse de şimdilik tek nüshası bulunan ve bu çalışmamıza konu olan *Dîvân*’ın sahibi olan Aşkî, aynı mahlasa sahip olan bu 11 şairden farklı bir şairdir.

Aşkî’nin hayatı hakkında kaynaklarda bilgi bulunmasa da eldeki *Dîvân*’ının başındaki hâl tercümesinde şair hakkında bazı bilgiler mevcuttur. Bu bilgilere göre Pravadi’de doğan Aşkî’nin asıl adı, Süleyman’dır. İstanbul’a gelerek Enderun’da eğitim görmeye başlamış, ancak bu eğitimini tamalayamadan genç yaşta vefat etmiştir. Bu hâl tercümesinde şairin ölüm tarihi ve

yaşadığı dönem hakkında herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Ancak Aşkî'nin bazı şiirlerinde Bâkî, Nef'î, Sabrî, Cevrî, Ulvî ve Vehbî gibi 16 ve 17. yüzyıl şairlerine tahmis ve nazire; yine 1648 ile 1693 yılları arasında hükümdarlık yapan IV. Mehmed övgüsünde bazı şiirler yazmış olması 17. yüzyılda yaşadığını göstermektedir.

Aşkî'nin şimdilik bilinen tek eseri, *Dîvân*'ıdır. Bu *Dîvân*'da 87 gazel, 6 tahmis, 2 müseddes, 2 kıt'a ve 1 tesdis bulunmaktadır.

Şiirlerinde sade ve külfetsiz bir dil kullanmayı tercih eden Aşkî, bu şiirleri genellikle âşıkane ve rindane bir tarzda kaleme almış, âşıklığı ve rintliği her fırsatta yüceltmiş âşıkları bunlardan men eden kaba sofulara çatmaktan da geri durmamıştır.

Vezin olarak aruzun 12 farklı kalıbını kullanan şair, bazı kusurlara düşmesine rağmen vezin kullanımında başarılıdır. Şiirlerinin büyük çoğunluğunda redif kullanan şairin kafiye tercihi ise büyük çoğunlukla mürdef ve mücerred kafiyeyle olmuştur.

Bu çalışmayla divan edebiyatının bilinmeyen temsilcilerinden biri olan Pravadili Aşkî ve *Dîvân*'ı gün yüzüne çıkarılarak ilim dünyasının istifadesine sunulmuştur. Böylece hem çok geniş bir temsil kabiliyetine sahip olan divan şiirinin bilinmeyen bir temsilcisi ve eseri daha tanıtılmış hem de bu alanda yapılacak olan çalışmalara yeni bir zemin hazırlanmıştır.

Şiirlerinden Örnekler

Müseddes

Fe'îlâtün Fe'îlâtün Fe'îlâtün Fe'îlün

I

Dil-i şeydâ ki seni terk ide nâlân olsun
 Dîde kim gayriye nâzır ola giryân olsun
 Serde aqlum seni fikr itmeye tâlân olsun
 Hâşılı her ne diseñ ey şeh-i hûbân olsun
 Senden ayruya düşerse dil ü cân kıan olsun
 Bu cihân hûbları hep saña kıurbân olsun

II

Dîdeyi 'aks-i hayâlün ideli cây-ı kıarâr
 Tâ seher gice olur hier ile dâyim bî-zâr
 Gitmeyüp fikr-i vişâlün dil ü cândan her bâr
 Yâd idersen n'ola bu maṭla'ı cânâ tekrâr
 Senden ayruya düşerse dil ü cân kıan olsun
 Bu cihân hûbları hep saña kıurbân olsun

III

Bir yere gelse nice ‘ işve-fen-i mäh-liķā
 Her biri bir şanem-i şiveker ü hūş-rübā
 Olsa ger pişeleri mihr ü vefā luṭf u ‘ aṭā
 Zerrece anlara meyl itmez in aşlā kaṭ‘ ā
 Senden ayruya düşerse dil ü cān ḳan olsun
 Bu cihān hūbları hep saña ḳurbān olsun

IV

Hem-demüm hūr u perī elde ṭolu cām olsa
 İçdügüm şu yirine bāde-i gül-fām olsa
 ‘ Ālemüñ dil-beri hep cümle baña rām olsa
 Sözleri her birinüñ vuşlata ibrām olsa
 Senden ayruya düşerse dil ü cān ḳan olsun
 Bu cihān hūbları hep saña ḳurbān olsun

Tahmis

Fe‘ ilātün Fe‘ ilātün Fe‘ ilātün Fe‘ ilün

I

Añma sihr-i nıgehin ğamze-i cādū da güzel
 ‘ Anberīn zūlfını ḳo ṭurre-i hoş-bū da güzel
 Hūl-i zībende ile ol ruḳ-ı nıgū da güzel
 Ālet-i hüsni mükemmel ḳad-i dil-cū da güzel
 Ol siyeh gözler ile ḳaḳ bu ki ebrū da güzel

II

Cism-i billūrına reşk itmede dürr-i ‘ Adeni
 Hūcl eylerse leṭāfetde n’ola yāsemeni
 Eyledi ḳayretüm efzūn çıkarup pıreheni
 Şahn-ı ḳammāmda dün gördüm o nāzük bedeni
 Sīnede mūdān eşer yok daḳı pehlū da güzel

III

Ḳıl ḳadar görmez iken bu dil-i zār andan eşer
 Mār-veş künc-i miyānını ḳuşatmaḳda kemer
 Sīnesi āyine-sān zerrece yok gerd keder

Eyledüm diğkāt ile mūy-miyānına nazar
Cümleten bî-bedel ü sâ' id ü bāzū da güzel

IV

Gelse reftāra o şūh eylese geşt-i gülzār
Bülbülāsā ola ruhsārına karşı gül zār
Lem' a-i māha zarar virmez iken hîç şeb-i tār
Rūy-ı zībāsına virse mi hālel haṭṭ-ı ğubār
Gördüm ol rū da güzel zülf-i semen-bū da güzel

V

Şöhret-i hüsni o şūhuñ ki tutup āfākı
‘Aşkiyā olsa revā gökde melek müştākı
Ṭarz-ı güftārına cān virse n’ola ‘uşşākı
Söylese lafz-ı dürer-bārına söz yok Bākī
Dürc-i la‘ lindeki her dāne-i lü’lū da güzel

Gazeller

1

Mefā‘īlün Mefā‘īlün Mefā‘īlün Mefā‘īlün
Degül zerrin üsküf giydügi iklil-i mihr-āsā
O şūhuñ şem‘ -i ruhsārınuñ olmuş şu‘ lesi peydā

Yine bî-dāda āgāz eylemiş ol Hüsrev-i hūbān
Sipāh-ı nāz u ‘ işveyle idüp dil kişverin yağma

Anuñla bir midür Yūsuf bulunmazken āña şānī
Ki hem bir şūh-ı müsteşnādur ol hüsni ile yektā

N’ola müstağni-i ta‘ rif olursa ol perī-peyker
Melāhatda odur meşhūr-ı ‘ ālem dil-ber-i ra‘ nā

Görüp ruhsāra yaşdanmış perīşān Leyli-i zülfin
Nice Mecnūn ‘aşkı olmasun yā ‘Aşkı-i şeydā

2

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün
Dil-beri tenhā bulınca ‘arız-ı rengīnin öp
Ki zebān-ı sükkerin em ki leb-i şīrīnin öp

Hīn-i vuşlatda o şūhuñ қоç miyānın şevkle
Tügmesin çöz cāmesin aç sīne-i sīmīnin öp

Cāme-ḥābında yaturken ḥavf iderseñ öpmege
Ol büti bīdār idince güşe-i bālīnin öp

Mey-fürūşa bezm-i Cemden eylemişdür intiḳāl
Feyz-baḥş olsun dir iseñ sāgar-ı zerrīnin öp

Naẓm-ı pāk-i ‘Aşkıyi el üzre tut ta‘zīmle
Hırz idüp şī‘r-i laḳīfin nüşḥa-i tedvīnin öp

3

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün
Künc-i çeşm-i fitne-cūda ğamze-i mestāne şūḥ
Olmasun mı bāde-nüş sākin-i mey-ḥāne şūḥ

Tā ezelden çeşm-i şūḥı ile olmuş hem-ḳadeḥ
Gelmeye dehre dil-i şūrīdeveş rindāne şūḥ

Şanmañuz meyhāra maḥşūş ola ancak neş‘esi
Bezm içinde bādeden olmaḳda hem-peymāne şūḥ

Sūziş-i şem' i görüp gayretle tāb-ı reşkden
Cānını yaḳsa ' aceb midür olup pervāne şūḩ

Dil-ber-i mestāne şūḩ u sāḳi-i peymāne şūḩ
Olmasun mı mey içüp ' Aşḳî dil-i dîvāne şūḩ

4

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

Dil füsün-ı ḡamzeyi kim bilmeyüp hem-rāz ider
Fāş iderse rāzını ol ḡamze-i ḡammāz ider

Bü'l-' acebdür murḡ-ı vaḩşî iken ol kebk-i deri
Sāḩa-i dilde cenāḩ-ı nāz ile pervāz ider

Ol şeh-i ḩüsnüñ ḩayāli gelse her dem ḩāḩıra
ḩarşu varur cān u dil ta' zīmle i' zāz ider

El-ḩazer ey dil ḩuyurma cevre mu' tād olduḡuñ
ḩorḩum oldur ki saña cevr eylemekde nāz ider

Nuḩḩa āḡāz itse ' Aşḳî ' İsi-i Meryem gibi
Nükte-i pākīze-i ḡüftārını i' cāz ider

5

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

Nev-resīde bir güzeldür nāzenīnüm tāzedür
Süz-ı ' aşḳıyla yine dāḡ-ı cebinüm tāzedür

Ḩāli' üm oldı müsā' id tāzelendi pīr-i baḩt
Ḩıfl-ı şīr-ālūde lebdür hem-nişīnüm tāzedür

Bezm-i 'aşkuñ tã ezel dir̄ine bir 'ayyāşıyam
Nergisāsã şanmañuz cãm-ı zer̄inüm tãzedür

Tãze-res bir ney-civãn şũhdan oldum cüdã
Anuñ içün şimdi feryãd u en̄inüm tãzedür

Köhne resm-i nazma 'Aşķĩ n'ola rağbet kılmasa
Vãdi-i ney hoş-edã şĩ r-i ter-i n̄im tãzedür

6

Fã' ilâtün Fã' ilâtün Fã' ilâtün Fã' ilün
Buldı ezhãr ile z̄inet çãrsũ-yı ney-bahãr
Döndi mir 'ãt-i şafãya anda cũy-ı ney-bahãr

Eşk-i çeşm-i bülbül ile berg-i renḡin güli
Şun' -ı Hãk gülzãra itmiş ãb-ı rüy-ı ney-bahãr

Kãkũl-i hũbãnı taħrĩk itdi var ise nes̄im
'İtr̄nãk iden degüldür dehri bũy-ı ney-bahãr

Tãze dãğ-ı s̄inemi görsün o şũh-ı gonce-fem
Şãhn-ı gülşende iderse ãrzũ-yı ney-bahãr

'Ãşĩkuñ feryãd u zãrĩ 'andelĩbüñ nãlesi
Gülsitãmı tutdı 'Aşķĩ hãy u hũy-ı ney-bahãr

7

Fã' ilâtün Fã' ilâtün Fã' ilâtün Fã' ilün
Ĝaflet ile Ĝamze-i cãnãna düşdi gönlümüz
Mest iken bir hañçer-i bürrãna düşdi gönlümüz

Ol bütüñ çāh-ı zenaḥdānında olaldan esīr
Yūsufāsā āh kim zindāna düşdi göñlümüz

Bülbülāne geşt iderken bāğ-ı dehri nāgehān
Nev-şüküfte bir gül-i ḥandāna düşdi göñlümüz

Evc-i istiğnāda ‘ Anḳā-yı Hümā pervāz iken
Dām-ı mekr-i kākül-i fettāna düşdi göñlümüz

Şāh-ı devrāna eger ğarrālanursa vechi var
‘ Aşḳiyā bir mīr-i ‘ ālī-şāna düşdi göñlümüz

8

Mefā‘īlün Mefā‘īlün Mefā‘īlün Mefā‘īlün

Mu‘ anber zülf-i dil-ber kim ḥaṭ-ı ruḥsāra yaşdanmış
O sünbüldür ki tāze sebze-i gülzāra yaşdanmış

Dil-i pür-dāğa naḳş-ı ḥüsni resm olmuş o meh-rūnuñ
Ki şan bir pādişehdür bāliš-i zerkāra yaşdanmış

Kemīn-i güşe-i çeşminde ğamze bir ḥarāmīdür
Yatur zīr-i nigāhında yaluñ ğaddāra yaşdanmış

Ġam-ı sevdā-yı şīrīn ile kūh-ı bī-sütün üzre
Nice yıl kūhken-i bī-çāre seng-i ḥāra yaşdanmış

Varınca kūy-ı yāra ārzū-yı vaşl ile ‘ Aşḳī
Bulup bir seng-i rāhın āra olmuş āra yaşdanmış

9

Mef' ūlū Mefā' īlūn Mef' ūlū Mefā' īlūn

Dünyānuñ iden zevķin erbāb-ı düvel ancaķ
Endiŗesi ' uŗŗāķuñ bir ũl-ı emel ancaķ

El-ħaķ güzeli çoķdur bu ũehr-i Sitanbuluñ
Ammā ki bir āfetdür gönlümce güzel ancaķ

Yetmez mi ğam-ı firķat bi-ĉāre dil-i zāra
Ümmīd-i viŗāl itmek bir baŗķa kesel ancaķ

Kuhsār-ı maħabbetde ben çekdigüme nisbet
Efsānesi Ferhāduñ bi-hūde meŗel ancaķ

Bu tāze edā nazmum kim oķusa ey ' Aŗķī
Ĥoŗ lehce vü pākīze nev-bāve ğazel ancaķ

10

Fe' ilātūn Fe' ilātūn Fe' ilātūn Fe' ilūn

' Anberīn zūlfūne kim nāfe-i bŷyā diyemem
Müntehā ķāmetūne sidreyi hem-tā diyemem

ĉeŗm-i seħħāreñi efsūn-ı nigāhuñla bilüp
Siħr inkār idemem nergis-i ũehlā diyemem

Sen ũeh-i ĥüsni ķoyup Yŷsufı senden mümtāz
Diyemem ĥāŗılı ey ũŷĥ-ı dil-ārā diyemem

Nev-ŗŷkŷfte ğŷl-i rŷyuñ leb-i la' lŷñ göreli
Seyr-i ğŷlzār idemem ğonceye ra' nā diyemem

Tā seni silsile-i zülfine bend itmeye yār
Ben saña Kaysa bedel Aşkî-i şeydā diyemem

11

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün
Dil-ber-i 'ālī-cenāb-ı kāmrandur sevdigüm
Nüktedān u ehl-i dil şīrīn-zebāndur sevdigüm

'İşve-bāz u şūh-meşerret dil-firīb ü şiveker
Nāz-perver nāzenīn-āşüb-ı cāndur sevdigüm

Cilve-i refārına kâbil mi meftūn olmayam
Kadd-i dil-cūsı sehī serv-i revāndur sevdigüm

Ya melekdür ya perī nev'-i beşerde görmedüm
Nürdur cismi ser-ā-pā hüsñ ü āndur sevdigüm

Ġayri dil-ber gibi görmez cevrine ānı maḥal
'Aşkî-i āvāresine mihribāndur sevdigüm

12

Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilün
Ḥaṭṭ-ı aḥkām-każā kaşları tuğrāsın sen
Kārı icrā-yı belā āfet-i dünyāsın sen

Ālet-i hüsni Ḥudā sende hüveydā itmiş
Ḥālī zībende-i rü zülfi muṭarrāsın sen

Āl ile dilleri hep kendüñe meftūn itdün
Ḥīle vü āli füzün gözleri ālāsın sen

Haste-diller dehenünden ider ümmid-i şifā
Feyz-i cān itmede kim la‘li Mesihāsın sen

Tūṭiveş olmada gūyā baķıcaķ ehl-i sūḥan
Şöyle bir sīnesi mir’āt-i mücellāsın sen

Her ne deñlü seni eylerse sitāyiş ‘Aşķi
Daḥi mümtāz-ı dil-ārā daḥi zībāsın sen

KAYNAKÇA

- AKKUŞ, Metin (1993). *Nef'î Divanı*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Aşkî. *Dîvân*, Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu, 06 Mil Yz FB 258.
- AYAN, Hüseyin (1981). *Cevrî, Hayâtı, Eserleri, Edebî Kişiliği, Eserleri ve Divanının Tenkidli Metni*, Erzurum: Atatürk Üniv. Yay.
- ÇETİN, İsmail (1993), *Derzi-zâde Ulvî (Hayatı Edebî Şahsiyeti ve Divanının Tenkidli Metni)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Elazığ: **Fırat** Üniv.
- DEVELLİOĞLU, Ferit (1996). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Ankara: Aydın Yayınları.
- İPŞİRLİ, Mehmet (1995). “Enderûn”, *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, C. 11, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları. s. 185-87.
- KÜÇÜK Sabahattin, Bâkî Divanı, Kültür ve Turizm Bak. Yayınları. <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Genel/BelgeGoster.aspx?F6E10F8892433CFFF7BA884A184682F1832C1ED368FA0768>, (ET: 10.11.2015).
- MACİT, Muhsin (2005). *Divan Şiirinde Ahenk Unsurları*, İstanbul: Kapı Yayınları.
- SARAÇ, M.A. Yekta (2007). *Klasik Edebiyat Bilgisi Biçim-Ölçü-Kafiye*, İstanbul: 3F Yayınevi.
- Şemsettin Sâmî (2001). *Kâmûs-ı Türkî*, İstanbul: Çağrı Yayınları.
- TUMAN, Mehmet Nâil (2001). *Tuhfe-i Nâilî: Divân Şâirlerinin Muhtasar Biyografileri*, C. II, (Haz. Cemâl Kurnaz-Mustafa Tatçı), Ankara: Bizim Büro Yayınları.
- YILMAZ, Müslim Cahid (2010). *Sabrî-i Şâkir Dîvânı*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kütahya: Dumlupınar Üniv.